

PANEVROPSKI **APEIRON** **UNIVERZITET**
УНІВЕРСИТЕТ
Fakultet pravnih nauka
BANJA LUKA

Doc. dr Mladen Mandić

RADNO PRAVO

Banja Luka, 2007

PANEVROPSKI UNIVERZITET APEIRON
F A K U L T E T P R A V N I H N A U K A
B A N J A L U K A

Doc. dr Mladen Mandić

RADNO PRAVO

Izdavač:

Panevropski univerzitet "APEIRON"
Banja Luka
1. izdanje, godina 2007.

Odgovorno lice izdavača,
DARKO Uremović

Urednik:

JOVO Vojnović, prof.

Recezent:

Doc. dr Ljubinko Mitrović

DTP i likovno/grafička obrada:

SANJA Šaula

Štampa:

"ART-PRINT", Banja Luka,
p.o., grafika - dizajn - marketing
Banja Luka

Odgovorno lice štamparije:

VLADIMIRA Stijak- Ilišić

Tiraž 500 primjeraka

EDICIJA:

Pravna biblioteka
"Sofokles" knj. 5

ISBN 978-99938-29-61-4

Predgovor

Knjiga „Radno pravo“ nastala je kao potreba za sistematizacijom obimne materije iz oblasti radnih odnosa i radnog prava, uopšte. Razvojem i promjenama u okviru društveno-političkih odnosa na prostorima bivše SFRJ došlo je do cijepanja inače jedinstvene materije iz oblasti radnog prava. Nasljeđeni odnosi iz doba socijalističkog uređenja ali i neminovan prodor novih radno-pravnih odnosa u Bosni i Hercegovini, doveli su do usložnjavanja i nerazumjevanja materije vezane za radne odnose. Ukidanjem društvene svojine kao osnovne kategorije svojinskih odnosa izvršena je revolucionarna promjena u društvu bar po pitanjima rada i odnosa vezanih za rad.

Bosna i Hercegovina, kao jedna od bivših republika SFRJ, krenula je samostalnim putem u definisanju društvenih odnosa a samim tim i putem izmjena velikog broja zakonskih normi u skladu sa nastalim društvenim promjenama. Promjena društvenih odnosa neminovno je dovela i do promjena u okviru definisanja osnovnih kategorija radnih odnosa i drugih prava vezanih za rad. Imajući u vidu društveno-političko uređenje Bosne i Hercegovine, koje je složeno, i dosta nejasno definisano, problem zakonskog regulisanja radnih odnosa dobija na težini.

Bosna i Hercegovina kao složena država, sastoji se od dva entiteta i deset kantona u okviru Federacije Bosne i Hercegovine. Normativno podjeljeno radno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini između entiteta, Bosne i Hercegovine i kantona stvara probleme u definisanju osnovnih načela radnog zakonodavstva, primjenu kao i osmišljavanje instituta koji se mogu smatrati zajedničkim za celu teritoriju Bosne i Hercegovine. Obiman i donekle raznolik spektar propisa iz radnog zakonodavstva stvara osnovni problem u celokupnom definisanju radnog prava. Imajući u vidu da se u entitetu Federacije Bosne i Hercegovine primjenjuju propisi iz oblasti radnog prava donešeni na nivou Bosne i Hercegovine, pomenuti problemi dobijaju na težini.

U knjizi je načelno obrađena materija koja se može smatrati osnovama radno pravne materije. Podloga za pomenuto definisanje bila je osnova koja je zajednička u osnovnim postulatima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Postojeće razlike između radnog zakonodavstva entiteta i Bosne i Hercegovine navedena je u cilju boljeg sagledavanja celokupne materije iz radno pravne oblasti.

Nadam se da će knjiga dati određeni doprinos boljem razumjevanju složenosti radno pravnih odnosa u Bosni i Hercegovini studentima i kao osnova za daljnje elaboriranje pomenute materije.

Autor

Sadržaj

Predgovor	3
I UVOD	11
1. Rad i radni odnosi	11
2. Ugovor o radu	14
3. Radno pravo	17
4. Naziv i značaj radnog prava	19
II NASTANAK I RAZVOJ RADNOG ZAKONODAVSTVA U REPUBLICI SRPSKOJ.....	21
1. Uvod	21
2. Početak stvaranja radnog zakonodavstva u Republici Srpskoj	22
III IZVORI RADNOG PRAVA	26
1. Ustav	26
1.1. Ustav Bosne i Hercegovine	27
1.2. Ustav Republike Srpske	28
1.3. Zakon kao izvor radnog prava	29
1.4. Kolektivni ugovori kao izvori radnog prava	30
1.5. Podzakonski akti kao izvor radnog prava	33
2. Međunarodni izvori radnog prava	34
3. Konvencije i preporuke MOR-a	35
4. Međunarodni ugovori	36
IV RADNI ODNOSI.....	38
1. Zasnivanje radnog odnosa	38
2. Uslovi za zasnivanje radnih odnosa	39
2.1. Opšti uslovi	40
2.2. Posebni uslovi	41
3. Zasnivanje radnog odnosa stranih državljana i lica bez državljanstva	42
4. Uslovi za zasnivanje radnog odnosa u aktima MOR-a	44
5. Vrste i trajanje ugovora o radu	45
5.1. Ugovor o radu na određeno vrijeme	46
5.2. Ugovor o radu na neodređeno vrijeme	47

5.3. Probni rad	48
5.4. Pripravnici	50
5.5. Volonterski rad	51
5.6. Privremeni i povremeni poslovi	52
5.7. Upućivanje radnika na rad u stranu zemlju	53
5.8. Rad kod kuće	53
5.9. Dopunsko osposobljavanje, stručno obrazovanje i usavršavanje radnika	54
6. Radno vrijeme	55
6.1. Puno radno vrijeme	55
6.2. Nepuno radno vrijeme	57
6.3. Skraćeno radno vrijeme	58
6.4. Prekovremeni rad	59
7. Odmori	61
7.1. Dnevni odmor u toku radnog vremena	61
7.2. Odmor između dva radna dana	61
7.3. Sedmični odmor	61
7.4. Godišnji odmor	62
8. Pravo radnika na odsustva	64
8.1. Pravo radnika na plaćeno odsustvo	64
8.2. Pravo radnika na neplaćeno odsustvo	65
9. Mirovanje prava i obaveza	66
10. Zaštita na radu	67
10.1. Dužnosti poslodavca	67
10.1.1. Materijalna odgovornost	69
10.1.2. Prekršajna odgovornost	70
10.1.3. Krivična odgovornost	71
11. Prava i dužnosti radnika	73
11.1. Prava radnika	73
11.2. Dužnost radnika	73
11.3. Zaštita prava radnika	74
12. Posebne mjere zaštite	76
12.1. Pravo radnika na štrajk	82
12.1.1. Definicija štrajka	82
12.1.2. Vrste štrajka	83
12.1.3. Odluka o stupanju u štrajk	83
12.1.4. Štrajkački odbor	84
12.1.5. Prava radnika u štrajku	84
12.1.6. Štrajk u djelatnostima od posebnog interesa	85
12.1.7. Način organizovanja štrajka u djelatnostima od posebnog interesa	86
12.1.8. Prestanak štrajka	87

13. Plate, naknade i druga primanja.....	88
13.1. Naknada plate.....	89
13.2. Zaštita plate i naknada.....	91
13.3. Uvećanje osnovne plate.....	91
14. Odgovornost radnika u radnom odnosu.....	92
14.1. Disciplinska odgovornost radnika.....	92
14.2. Mjere za povredu radnih obaveza.....	94
14.3. Postupak za utvrđivanje povrede radne obaveze.....	95
14.4. Povreda službene dužnosti.....	96
14.5. Disciplinski postupak.....	97
14.6. Disciplinske mjere.....	98
14.7. Udaljenje sa rada.....	100
14.8. Materijalna odgovornost radnika.....	101
15. Prestanak ugovora o radu.....	103
15.1. Klasifikacija razloga prestanka radnog odnosa.....	105
15.2. Obligatori slučajevi prestanka radnog odnosa.....	105
15.2.1. Prestanak radnog odnosa zbog navršenih godina starosti i staža.....	105
15.2.2. Prestanak radnog odnosa zbog gubitka radne sposobnosti.....	106
15.2.3. Prestanak radnog odnosa odlukom suda.....	106
15.2.4. Prestanak radnog odnosa usled prestanka rada poslodavca.....	107
15.3. Otkaz ugovora o radu od strane poslodavca.....	110
15.4. Radni spor.....	110
15.5. Udaljenje radnika sa rada.....	113
15.6. Otkaz ugovora o radu od strane radnika.....	113
16. Otkazni rok.....	114
17. Program zbrinjavanja viška radnika.....	115
18. Otpremnina.....	116
19. Inspekcijski nadzor u oblasti radnih odnosa.....	119
19.1. Predmet inspekcijskog nadzora.....	119
19.2. Ovlaštenja inspektora rada i postupak u vršenju nadzora.....	121
19.3. Dužnost i odgovornost poslodavca.....	124

V ZAPOSŁJAVANJE I PRAVA NEZAPOSLENIH LICA 126

1. Obaveza donošenja zakona.....	126
2. Osnovni pojmovi koji se odnose na zapošljavanje.....	127
2.1. Nezaposleno lice.....	127
2.2. Nosioci funkcije zapošljavanja.....	128
2.3. Poslovi zapošljavanja.....	129
2.4. Posredovanje u zapošljavanju.....	129

2.5. Obavještenje o mogućnostima i uslova zapošljavanja.....	130
2.6. Savjetovanje o izboru zanimanja.....	131
2.7. Stručno osposobljavanje i priprema za zapošljavanje	131
2.8. Učešće u sprovođenju i finansiranju programa aktivnog zapošljavanja ..	132
2.9. Osiguranje za slučaj nezaposlenosti.....	133
2.10. Prava nezaposlenih lica.....	134
2.11. Mirovanje prava.....	135
2.12. Prestanak prava.....	136
2.13. Novčana naknada.....	137
2.14. Zavod za zapošljavanje	139
2.15. Evidencija o nezaposlenim licima.....	141

VI RADNI ODNOSI ZAPOSLENIH U DRŽAVNIM ORGANIMA I ORGANIMA LOKALNE UPRAVE..... 144

1. Subjekti radnih odnosa.....	144
2. Poslovi državne uprave.....	144
3. Uredba o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u organima državne uprave	147
4. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta.....	148
5. Kodeks ponašanja državnih službenika	149
6. Vrste organizacionih jedinica i uslovi za njihovo osnivanje.....	153
7. Rukovođenje organizacionim jedinicama	156
8. Kategorije državnih službenika i ostalih zaposlenih u upravi.....	158
9. Zasnivanje radnog odnosa u organima državne uprave.....	161
9.1. Interni oglas.....	162
9.2. Javni konkurs.....	162
9.3. menovanje i postavljenje.....	163
9.4. Izborna komisija.....	164
10. Zapošljavanje pripravnika	164
10.1. Testiranje	165
10.2. Ravnopravnost u zapošljavanju.....	169
10.3. Ocjena rada i napredovanje	172
10.4. Ocjenjivanje.....	172
10.5. Napredovanje	175
10.6. Premještaj.....	179
10.7. Višak državnih službenika	180
11. Odbor državne uprave za žalbe.....	181
12. Agencija za državnu upravu	182
13. Finansiranje organa državne uprave.....	183

VII RADNO VRIJEME, ODMORI I ODSUSTVA 188

1. Radno vrijeme.....	188
2. Odmori	188
3. Odsustva	189
4. Odgovornost državnih službenika.....	190
4.1. Disciplinska odgovornost.....	191
4.2. Suspenzija državnog službenika.....	195
4.3. Materijalna odgovornost državnih službenika.....	196
5. Prestanak radnog odnosa.....	197
6. Prava državnih službenika.....	199

VIII RADNI ODNOSI ZAPOSLENIH U DRŽAVNOJ SLUŽBI BOSNE I HERCEGOVINE..... 202

1. Zakonsko uređivanje.....	202
2. Predmet Zakonskog uređivanja.....	203
3. Primjena zakona.....	203
4. Zapošnjavanje	204
5. Zakonski principi.....	205
6. Radna mjesta u državnoj službi.....	206
7. Prava i dužnosti državnih službenik	208
8. Nespojivosti sa dužnostima državnog službenika.....	210
9. Upraznjena mjesta.....	212
9.1. Interno oglašavanje.....	212
9.2. Uslovi za zapošljavanje.....	213
9.3. Komisije za izbor.....	214
9.4. Javna konkurencija.....	215
9.5. Izborni proces	215
9.6. Postavljenje državnog službenika.....	216
9.7. Probni period.....	216
9.8. Ocjena rada	217
9.9. Unapređenje	218
9.10. Interni premještaj.....	219
9.11. Prekobrojnost.....	219
12. Plate i naknade.....	220
12.1. Kriteriji za utvrđivanje plata.....	220
12.2. Obračun plata.....	221
12.3. Naknada za privremeno obavljanje poslova.....	221

12.4. Plaćeno odsustvo	222
12.5. Ostale naknade	222
12.6. Prekobrojnost službenika	223
13. Uslovi rada	223
13.1. Odsustvo i godišnji odmor	224
13.1.1. Neplaćeno odsustvo i rad sa skraćenim radnim vremenom	224
13.2. Stručno obrazovanje i usavršavanje	225
14. Prestanak radnog odnosa	225
14.1. Postupak za prestanak radnog odnosa	226
14.2. Naknade	226
15. Disciplinska odgovornost državnog službenika	226
15.1. Disciplinski postupak	228
15.2. Disciplinske mjere	229
16. Krivični postupak	230
17. Suspenzija	230
18. Upravljanje državnom službom	231
19. Ombudsmen	231
20. Agencija za državnu službu	232
21. Odbor državne službe za žalbe	232
22. Postupak sa radnicima zatečenih u službi	234
23. Naknada	235
24. Donošenje rješenja o prestanku radnog odnosa	235
Literatura:	238
Zakoni:	238